

911.3:625 (497.11 Љиг)

Бранка Тошић*

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЉИГ

Abstract: This paper contains basic characteristics of the geographic location of the municipality of Ljig also including the analysis and estimation of its traffic position. The estimation of the socio-economic position includes the development level of the municipality in the wider surroundings, while the demographic and economic indicators are also included as well as the indicators of common area equipment. The estimation was included by the complex analysis of the location according to geographic regionalization of Serbia, geo morphological conditions, meso-regional position and a transportation system representation (highway traffic arteries – major, regional, local). Nevertheless, the fact about the construction of planned Belgrade-South Adriatic Highway which should go by the center of the municipality has been especially emphasized as well as the fact on the possible suitable and unsuitable consequences this road could have on the further development and gravitational connections.

Administrative regionalization of the Republic has served as a basis for the estimation of the socio-economic indicators since the data were given for the municipalities in the District of Kolubara and neighbouring ones. The economic indicators, which are general and mostly used in the regional geography (per capita income, employment and their structure) have shown lower values when compared with the surrounding area and thus they have confirmed the insufficient valorization of the geographic location and natural potentials for the municipal development.

Key words: position, traffic, region, environment, development, Ljig

Географски положај

Општина Љиг се према географској регионализацији Србије налази на контакту две целине које припадају Шумадији, са једне и северозападној средишњој Србији, са друге стране. Границу између ова два подручја чини река Љиг (98,4% територије Општине припада сливу ове реке) која протиче западним и северозападним подручјем Општине, а ниски Качер чини мању природну целину у оквиру високе Шумадије на истоку. То је, управо, и утицало да се географски, а касније и функционално, општина Љиг дели на већу шумадијску зону на истоку, и две колубарске функцијске зоне у долини реке Љиг.

---

* Др Бранка Тошић, виши научни сарадник Географског института „Јован Цвијић“ САНУ, Београд.

У регионално геоморфолошком погледу општина Љиг налази се у оквиру Горњеколубарског басена. Највећи део територије заузимају брдско-планински терени те Општина припада макрорегији планинско-котлинске Србије. Само мањи делови који чине алувијалне равни већих токова (Љиг, Драгобиљ, Качер, и др.) имају карактер равничарског терена. На северозападној страни Општина је отворена ка басену Колубаре, преко ког комуницира са Панонским басеном. У јужном делу Општина се наслања на главни гребен Сувобора. Највише тачке у рељефу представљају слабо изражени врхови на широком сувоборском гребену. Највиши врх је висок 851 m, док се најнижа тачка налази на месту где река Љиг пресеца административну границу Општине, на 121 m н.в. у насељу Латковић. Тако висинска разлика између највише и најниже тачке износи 730 m. Источни простор Општине са долином Качера се наслања на планину Букуљу, а југоисточни део, између долина Качера и Драгобиља, на огранке Рудника. Терен је нагнут од југа ка северу и од истока ка западу, а генерално гледано од југоистока ка северозападу, што је условило и површинско отицање воде, од југа ка северу и од истока ка западу (ППОЉ, 1983).

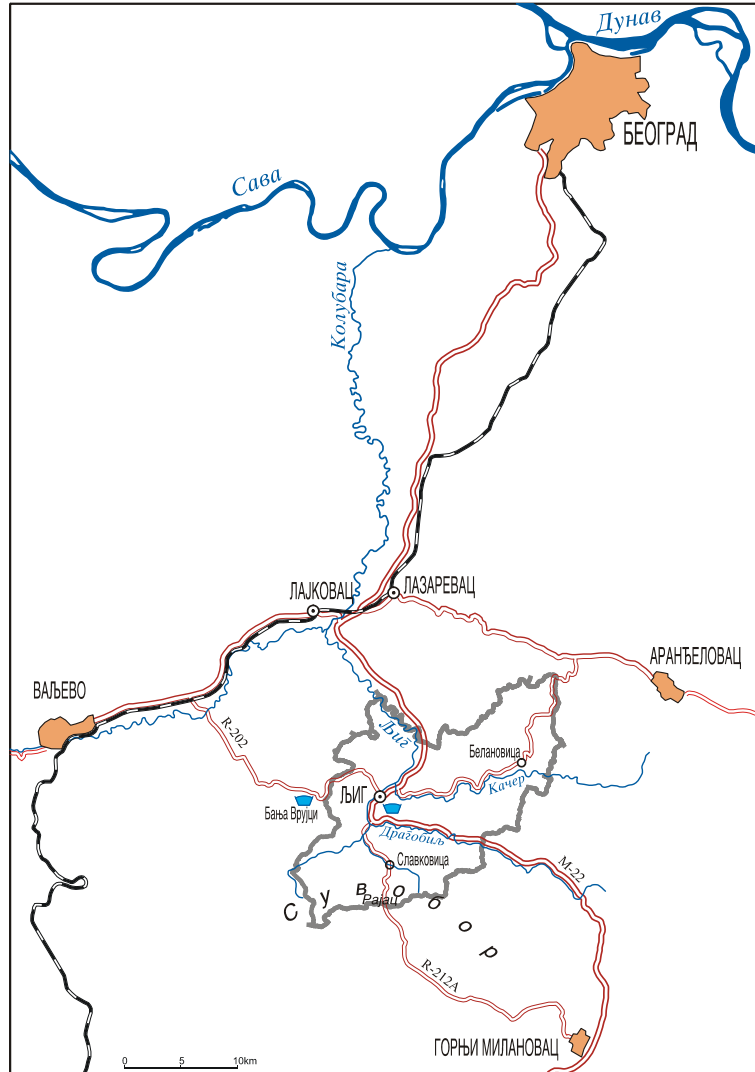
Геосаобраћајни положај

Општина Љиг има повољан саобраћајни положај захваљујући речним долинама Љига и Драгобиља кроз које се најлакше савлађује терен између Рудника и Сувобора. Отвореност простора ка северу и природни пролаз ка југу условили су трасу магистралног пута М-22 која повезује Општину са великим делом Србије (Београд и северно подручје Србије са средишњим, западним и југозападним делом Републике), као и са Црном Гором. Ова комуникација је најзначајнија за општину Љиг и пролази њеним средишњим делом у дужини од 22 km (скица 1).

Друга по значају је регионална саобраћајница (R-202) упоредничког правца, која, такође, пресеца средишњи део Општине и чини везу између Мионице, Ваљева, као центра Колубарског округа, и даље Осечине и Лознице у подрињском делу Србије с једне стране, са Аранђеловцем, Шумадијом и долином Велике Мораве, с друге стране. Други регионални путеви су мањег значаја. Укупна дужина регионалних путева је 93 km (РПКОПЗ, 2000).

Остале саобраћајнице на територији општине Љиг су локалног значаја, укупне дужине 146 km, а само половина је са савременим коловозом. Оне имају функцију повезивања сеоских насеља са општинским центром, са

центрима заједница насеља и са суседним насељима, као и са саобраћајницама вишег реда.

Скица 1: Положај општине Љиг

Према појединим особинама (компоненте положаја, смер и интензитет веза са окружењем, саобраћајна функција и улога у региону и ширем простору) подручје општине Љиг има следеће геосаобраћајне карактеристике:

- коресподентни положај Општине између београдског региона (услужног, потрошачког и производног) и аграрно-индустријских региона, колубарског и шумадијског, и привредним зонама различитог профила у чијем је гравитационом подручју,
- друмски саобраћај је једини вид саобраћаја,
- велика улога Општине у друмском саобраћају, али само у транзитном смислу, а не као полазне и завршне тачке у промету,
- недовољна повезаност између локалних путева и магистралног саобраћајног коридора М-22,
- монополарност у саобраћајној функцији, а огледа се преко положаја општинског центра који потврђује правило које важи за већину општина у Републици - да се налази унутар коридора највишег ранга на простору општине (Савић, 1972).

Према заступљености друмског саобраћаја и неким елементима опремљености инфраструктуром (густина путне мреже), простор општине Љиг у поређењу са осталим општинама у Колубарском округу је у повољнијем положају, али са карактеристиком нижег степена саобраћајне развијености – техничка опремљеност и квалитет путева.

Планирана траса аутопута према ПППН Београд-Јужни Јадран (2006), деоница Београд-Пожега, ће проћи средином општине Љиг и доведиће до значајних промена у просторно-функцијској организацији територије Општине. У саобраћајном погледу то ће значити измештање транзитног и теретног саобраћаја из централне градске зоне Љига, растерећење магистралне саобраћајнице и изградњу свих потребних пратећих саобраћајних садржаја са размештајем укрштања аутопута са саобраћајном мрежом Општине.

Социо-економски положај

Административно, према постојећој територијалној организацији, Општина припада источном делу Колубарског округа у који је укључено још пет општина (Ваљево, Лајковац, Мионица, Осечина и Уб).

Са општинама Лајковац и Мионица општина Љиг се граничи на северозападу и западу, на северу са Градом Београдом преко општине Лазаревац, на истоку са Шумадијским округом преко општине Аранђеловац, а на југу везу са Моравичким округом остварује у непосредном контакту са општином Горњи Милановац.

Табела 1. Основни подаци о општинама Колубарског округа 2002. године

Подручје	Површина у km ²	Број становника	Број насеља	Густина насељености на 1 km ²	Густина насеља на 100 km ²	Број стан. по насељу
Република Србија без АП	55.968	5.466.009	4.239	98	8	1.289
Колубарски округ	2.474	192.204	218	78	9	882
Ваљево	905	96.761	78	107	9	1.241
Лајковац	186	17.062	19	92	10	898
Љиг	279	14.629	27	52	10	542
Мионица	329	16.513	36	50	11	459
Осечина	319	15.135	20	47	6	757
Уб	456	32.104	38	70	8	845
Аранђеловац	376	48.129	19	128	5	2.533
Горњи Милановац	836	47.641	63	57	8	756
Лазаревац	384	58.511	34	152	9	1.721

Извор: Општине у Србији, 2003

Према површини и броју становника општина Љиг припада групи мањих општина. Обухвата површину од 278,84 km², што износи 11,3% Колубарског округа. На територији Општине је, према Попису 2002. године, живело 14.629 становника (7,6% становника Округа) у 27 насеља, или 542 становника по насељу, што је мање и од просека Округа и Средишње Србије без Града Београда (882, односно 953 становника по насељу), као и од просека остале три суседне општине. Густина насељености, са 52 становника по km², је такође нижа од окружног, а нарочито републичког просека (табела 1). Према критеријумима званичне статистике два насеља у Општини су градског типа (Љиг и Белановица) (Савић, 1974), са само 3.245 становника. Ниво концентрације становништва у општинском средишту је низак (20,4%), а овај примарни центар има непуних 3.000 становника.

Табела 2. Промена броја становника, 1991-2002. година

Подручје	1991.	2002.	2002/1991.
Република Србија без АП	5.611.242	5.466.009	97,41
Колубарски округ	196.556	192.204	97,79
Ваљево	96.530	96.761	100,24
Лајковац	17.444	17.062	97,81
Љиг	15.667	14.629	93,37
Мионица	17.061	16.513	96,79
Осечина	16.542	15.135	91,49
Уб	33.312	32.104	96,37
Аранђеловац	46.442	48.129	103,63
Горњи Милановац	49.368	47.641	96,50
Лазаревац	57.848	58.511	101,15

Извор: Општине у Србији, 2003

Општина Љиг је подручје не само са најмањим бројем становника у окружењу, него и са најизражајнијим процесом депопулације, после општине Осечина, у последњем међупописном периоду (табела 2).

Општина Љиг има најнеповољније показатеље у односу на општине у окружењу, кад су у питању удели старог становништва (30%) и радно-способног становништва (57,5%), а веома неповољна ситуација је и у вези са годишњим прираштајем становништва (-6,2 на 1.000 становника), као и са уделом високо образовног становништва (1,6%). Демографска угроженост резултат је више фактора, а пре свега високо израженог негативног природног прираштаја (-6,22‰ у периоду 1991-2002. година).

Табела 3: Демографска основа развоја, 2002. година

Подручје	Станов. преко 60 година у %	Радно способно станов. у %	Неписмено станов. старије од 10 год. у %	Високо образовани у %	Просечан год. прираштај на 1000 становн. 1991-2002.
Република Србија без АП	22,8	63,6	3,8	5,9	-2,4
Колубарски округ	24,5	62,3	4,6	3,1	-2,0
Ваљево	22,4	64,7	3,7	4,6	0,2
Лајковац	23,6	62,1	4,3	1,8	-2,0
Љиг	29,8	57,5	3,5	1,6	-6,2
Мионица	28,6	58,6	6,5	1,4	-3,0
Осечина	27,5	60,8	6,7	1,1	-8,0
Уб	25,5	59,9	6,1	1,5	-3,4
Аранђеловац	21,8	64,7	2,3	3,8	3,2
Горњи Милановац	23,8	63,5	2,7	4,1	-3,2
Лазаревац	19,7	65,0	3,0	3,6	1,0

Други важан фактор који је условио процес депопулације је недовољна атрактивност ове неразвијене општине, што је случај и са већим бројем општина у окружењу. То се посебно може видети по веома ниском нивоу запослености (173 запослена на 1.000 становника), који је чак и два пута нижи у односу на окружни или републички просек. Недовољна запосленост претежно је резултат малог броја индустријских капацитета (општина Љиг има најмање, и чак упола ниже, учешће запослених у прерађивачкој индустрији - 14,5%) и водеће пољопривреде, као ниско акумулативне делатности, што се потврђује и највећим учешћем лица која самостално обављају делатност, преко 44% (табела 4).

Табела 4. Економска развијеност, 2002. година

Подручје	Број запосл. на 1000 станов.	Запосл. у прерађ. индустр. у %	Лица која самост. обављају делат. у %	Друштвени производ по становн. у дин.	Народни доходак по становн. у дин.	Продуктивност привреде по становн.*
Република Србија без АП	248	27,4	20,5	88.653	71.354	14.558
Колубарск и округ	233	21,4	34,6	68.647	60.876	22.151
Ваљево	314	20,2	38,9	77.792	64.451	13.490
Лајковац	200	17,5	9,5	90.096	73.229	19.848
Љиг	173	14,5	44,2	53.987	45.912	7.527
Мионица	122	33,7	21,8	60.468	53.722	20.852
Осечина	161	32,8	36,9	69.133	61.766	2.243
Уб	127	24,6	21,6	60.407	53.626	68.947
Аранђелов ац	278	58,2	12,4	92.838	77.773	2.868
Горњи Миланова ц	303	46,7	12,4	94.800	82.255	12.542
Лазаревац	387	20,6	6,3	181.643	145.674	6.801

* Остварене инвестиције у основна средства друштвеног сектора (задружни, мешовити и државни облик својине).

Таква привредна структура, условила је најниже вредности народног дохотка по становнику, као и вредности друштвеног производа по становнику у општини Љиг, као и једну од најнижих вредности кад је у питању продуктивност привреде (остварене инвестиције у основна средства друштвеног сектора - задружни, мешовити и државни облик својине) по становнику, у односу на општине у окружењу.

У складу са уделом запослених су и подаци у дохотку по делатностима. Ниска продуктивност и ниско учешће запослених у прерађивачкој индустрији довели су до оствареног најнижег учешћа дохотка у овој делатности (8,7%) међу општинама у окружењу. Највиши доходак у пољопривреди (59%) није резултат развијености ове гране, него ниског степена развоја других делатности (табела 5).

Табела 5. Структура народног дохотка по делатностима у %, 2002. година

Подручје	Прерађ. индуст.	Пољопр.	Грађевн.	Трговина	Угостит.	Остало
Република Србија без АП	28,1	19,5	6,5	22,4	2,4	21,1
Колубарски округ	18,3	39,0	7,4	14,8	2,5	18,1
Ваљево	23,7	23,4	10,9	20,4	2,4	19,1
Лајковац	10,5	33,8	1,4	7,7	4,3	42,4
Љиг	8,7	59,0	4,0	9,4	1,8	17,1
Мионица	10,9	62,6	7,2	5,8	5,6	7,9
Осечина	12,1	77,3	1,1	4,6	1,2	3,7
Уб	15,1	58,4	3,7	12,1	0,5	10,2
Аранђеловац	39,9	15,2	4,7	12,7	3,2	24,3
Горњи Милановац	50,1	22,3	3,7	11,6	1,8	10,5
Лазаревац	22,1	9,1	11,6	3,3	2,2	51,8

Висока заступљеност пољопривреде, како у структури активног становништва тако и у дохотку, је и у вези са високим учешћем приватног сектора делатности. Приватни сектор учествује са 80% у укупном дохотку по облику својине и знатно је већи од окружног и републичког просека (табела 6).

Табела 6. Структура народног дохотка по облику својине у %, 2002. година

Подручје	Друштвена	Приватна	Задружна	Мешовита	Државна
Република Србија без АП	16,5	50,2	1,2	26,1	6,1
Колубарски округ	21,3	64,6	1,5	7,5	5,1
Ваљево	25,8	58,2	0,6	7,8	7,6
Лајковац	39,6	54,3	1,3	3,2	1,5
Љиг	7,1	80,3	0,5	8,8	3,3
Мионица	11,6	82,3	1,0	1,8	3,3
Осечина	8,3	79,8	8,8	2,1	1,0
Уб	9,3	71,8	1,2	15,3	2,4
Аранђеловац	17,3	35,4	0,1	41,7	5,5
Горњи Милановац	24,2	41,9	0,8	31,0	2,1
Лазаревац	76,5	13,4	0,7	6,5	2,9

Према показатељима друштвеног стандарда, који су се јавили и као резултат ниског нивоа комуналне опремљености и опремљености јавних служби у насељима, општина Љиг има ниже или просечне вредности у односу на општине у регионалном окружењу (табела 7).

Табела 7: Степен развијености према неким показатељима, 2002. година

Подручје	Изграђено станова на 1000 станова.	Број станова по аутомоб.	Зараде по запосленом		Промет у тргов. на мало по станова. РС=100	Промет у угост. у мил. дин.	Број телеф. на 1000 станова.	Број станова по лекару
			Привреда	Ван привреда				
Република Србија без АП	1,4	5,7	8137	10551	98,4	12786,1	312	352
Колубарски округ	2,6	6,2	6549	10251	54,0	281,9	267	525
Ваљево	2,7	5,3	5887	10377	86,9	173,9	290	326
Лајковац	0,6	7,3	13053	10079	59,8	5,5	265	1214
Љиг	2,9	6,8	5381	9231	37,2	26,9	322	1043
Мионица	5,7	8,4	3610	10026	31,4	49,8	259	1500
Осечина	0,7	9,9	4172	9676	33,9	4,5	224	2157
Уб	2,3	7,2	7422	10364	75,0	21,3	196	1396
Аранђеловац	1,4	5,6	7770	9909	73,6	160,3	234	492
Горњи Милановац	1,8	5,7	7044	9193	87,5	90,3	323	429
Лазаревац	2,1	5,5	14956	10131	35,4	206,0	262	568

Непосредно окружење општине Љиг, дакле, представља подручје које носи обележје нижег нивоа развијености у односу на републички просек, са наглашеном пољопривредном оријентацијом, нижим степеном индустријализације, као и недовољном изграђеношћу и опремљеношћу у домену привреде и објеката јавних служби. Дисперзан размештај становништва у великом броју разбијених насеља представља неповољност за побољшање опремљености комуналним објектима и објектима јавних служби.

Могућности за развој

Једно од основних упоришта у регионалном развоју општине Љиг односи се на рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефицитарних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења. Укупан биланс водних ресурса, као и њихов просторни и временски размештај захтева изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађивања и непланског коришћења (Лазаревић, 1962). Осим тога приоритет је и заштита пољопривредног земљишта, а нарочито стриктно ограничавање претварања земљишта II-IV бонитетне класе у непољопривредне намене, као и очување квалитета и природне плодности

земљишта. Исти значај придаје се пошумљавању, обнављању и побољшању квалитета шума.

Пољопривредни ресурси јесу и остају значајан развојни потенцијал Општине, али истовремено овај потенцијал захтева већа улагања и предузимање низа мера за унапређивање производње. Реструктурирање и унапређивање пољопривредног сектора могуће је подршком формирања породичних газдинстава која би обављала различите делатности у вези са пољопривредом, са здравом економском структуром (витална пољопривредна домаћинства која имају адекватан земљишни фонд и структуру земљишта).

Природни потенцијали за развој туризма везују се за локалитет Рајца, Бању Љиг и Белановицу. Рајац поседује повољне основе за развој рекреативног, излетничког, ловног и других видова туризма. Бањи Љиг тек предстоји додатно истраживање геотермалних вода, реализација планског решења подручја одговарајућим планом регулације, а у циљу интеррегионалног повезивања потребно је тежити ка интегрисању бањског туризма са окружењем (Бања Врујци) (Вуксановић, 2002).

Општина Љиг има услове за постизање већег степена функционалне интегрисаности у Региону уз обезбеђивање услова за знатно већу саобраћајну и економску интеграцију. Један од предуслова за то је изградња нове трасе аутопута кроз ово подручје, чиме ће се остварити боља и бржа веза са Београдом и Војводином са једне, и југозападном Србијом и Црном Гором са друге стране, уз паралелно побољшање попречних саобраћајница (регионалних и локалних).

Интензивнији привредни развој би се покренуо давањем подршке малим и средњим предузећима у приватном сектору, а посебно активирањем њихове производне кооперације у ширем регионалном окружењу. Даљи развој већих предузећа, би се одвијао настављањем процеса својинске трансформације – уз реструктурирање, увођењем нових производних програма кроз модернизацију производње, кроз увођење пропульзивних, тржишно оријентисаних и еколошки прихватљивих програма и сл (Стратегија просторног 2005).

Даља експлоатација налазишта грађевинског камена на југу територије Општине омогућиће дисперзан развој производних и прерађивачких капацитета у мањим центрима (Славковица, Кадина Лука, Ба и у другим још неактивираним локалитетима) уз неопходно интензивирање

истраживачких радова и билансирање и проверу економске исплативости експлоатације ових минералних сировина.

Реално демографско стање није потенцијал, али у складу са пројектованим трендом, треба доносити и одговарајућа решења. Иако се не може рачунати на значајнију концентрацију становништва у Љигу, ово насеље треба развијати. Уситњену мрежу насеља треба организовати и груписати у заједнице насеља, што мора бити подржано изградњом локалне мреже путева између сеоских насеља и центара, као и између самих сеоских насеља. Тиме ће се постићи и боља координација система насеља на овом подручју.

Закључак

Општи географски положај општине Љиг у Србији је веома повољан, што се огледа њеном локацијом у средишту Републике, близином Београда, регионалног центра Ваљева и других субрегионалних и урбаних центара (Аранђеловца, Горњег Милановца и Лазаревца), као и близином дунавско-савског појаса. Овакав положај омогућава општини Љиг повољне услове за интеграцију са Београдом, и југозападном Србијом са једне, а попречним, нешто слабијим, везама, са Подрињем и централном Шумадијом, са друге стране.

Територија општине Љиг располаже геопотенцијалима са различитим степенима повољности за коришћење, а од посебног значаја за привредни развој и развој услужног сектора су они који су претежно концентрисани у западном делу Општине. На ово су пресудан утицај имали следећи чиниоци:

- повољан саобраћајни положај (чији ће се транзитни значај знатно побољшати изградњом аутопута Београд-Јужни Јадран),
- општински центар са највећом концентрацијом становништва и делатности,
- долина реке Љиг са низијским теренима и плодним земљиштем, погодним за развој ратарства и повртарства,
- геотермални извори, погодни за развој бањског туризма,
- Рајац, као планински туристички центар,
- значајне резерве грађевинског камена.

Близина Београда и других урбаних центара, поред позитивних ефеката кад је у питању интеграција овог подручја у шире регионално окружење, довела је, међутим, и до онемогућавања формирања значајније

концентрације становништва у општинском средишту, у Љигу, које у таквим условима није било у стању да подстакне значајнији развој у свом микро-окружењу.

Периферни положај Општине у Колубарском округу, са аспекта постојеће регионалне административно-територијалне организације, и географска раздвојеност Општине на колубарски и шумадијски део довели су до разбијености подручја које гравитира ка већим центрима на западу, односно, на истоку, југу или северу. Такав микро-положај довео је до оријентације Општине ка правцима супротним од правца конституисања система.

Поред наведених, постоји и низ ограничења која умањују повољност економско-географског положаја као фактора развоја, а чији се ефекти манифестују просечно најнижим или нижим нивоом поменутих економских индикатора у односу на општине у окружењу и на територији Колубарског округа. Ти проблеми се свде на следеће:

- Развој општине Љиг је угрожен демографским процесима, посебно сталним апсолутним смањењем становништва и израженим процесом старења. То представља ограничавајући фактор за развој, нарочито кад је у питању радна снага.
- Општину Љиг карактерише неповољна привредна структура, пре свега због заостајања производних делатности, у првом реду индустрије. Екстензивна пољопривреда, као ниско акумулативна делатност, је дуго година водећа привредна област, што се задржало до данас. То је довело до низа других негативних појава - укупно нижа продуктивност, нижи доходак по становнику, нижа опремљеност комуналним објектима и објектима јавних служби, као и релативно нижи ниво друштвеног стандарда становништва.
- Иако остварени промет и доходак од угоститељско-туристичке привреде немају релативно ниске вредности у односу на околну подручје, туризам није до сада адекватно економски валоризован (резерве геотермалних вода на дубини од преко 900 m у западном подручју општине Љиг и источном подручју општине Мионица нису довољно истражене, а донекле су валоризоване само изградњом Бање Врујци - општина Мионица).
- Поред чињенице да постоји густа мрежа магистралних (М-22), регионалних и локалних путева, испољен је проблем у недостатку путева са савременим коловозом, којих има око 64%.
- Низак ниво социјалног стандарда (развијеност и доступност јавних служби) усмерио је становништво општине Љиг на задовољавање

ових потреба у развијенијим центрима, пре свега у Београду, затим у Ваљеву, Горњем Милановцу, Аранђеловцу и Лазаревцу.

Општина Љиг, дакле, располаже разноврсним природним ресурсима (земљиште, термоминералне воде и минералне сировине) и значајним потенцијалом за развој туристичке привреде (планински, бањски, сеоски, рекреативни, транзитни туризам и др.). Процењује се да је управо недовољна активiranост и коришћење природног потенцијала један од битних фактора заостајања овог подручја.

Антропогени фактор, за разлику од природних услова, испољава се као значајнији ограничавајући фактор за развој (депопулација, старосна и квалификациона структура становништва, неразвијеност високо акумулативних делатности, низак ниво урбанизације и др.).

Литература

Вуксановић Д. (2002): Туристички потенцијали општине Љиг. Универзитет у Новом Саду, Институт за географију (дипломски рад - у рукопису).

Лазаревић Р. (1962): Геоморфолошке и хидролошке особине врела Љига, *Гласник СГД*, св. XLII, бр. 1, Београд, стр. 25-32.

Савић О. (1972): Љиг. *Зборник радова* Географског института „Јован Цвијић” САНУ, књ. 24, Београд.

Савић О. (1974): Белановица. *Зборник радова* Географског института „Јован Цвијић” САНУ, књ. 24, Београд.

Стратегија просторног развоја општине Љиг (2005): Прва фаза рада на Просторном плану општине Љиг, Географског института „Јован Цвијић” САНУ, Београд.

Просторни план општине Љиг – стање, проблеми, потенцијали (1983): ЈУГИНУС, Београд.

Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега (2006): Саобраћајни институт ЦИП, Београд.

Регионални план Колубарског округа погођеног земљотресом (2000):
ИАУС, ЈУГИНУС, Београд.

Branka Tomic

REGIONAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF LJIG MUNICIPALITY

Summary

General geographic location of the municipality of Ljig in Serbia is very suitable, which is reflected by its location in the center of the Republic, the closeness of Belgrade, regional center of Valjevo and other sub regional and urban centers.

The territory of the municipality of Ljig possesses geo potentials with different degrees of favorableness for use. These geo-potentials, which are mainly concentrated in the western part of the municipality, are of a special importance for economic development and for the development in the field of services.

The following factors had the crucial influence on this:

- suitable traffic position (the transit importance of which will greatly be improved by Belgrade-South Adriatic Highway construction),
- municipal center with the largest concentration of population and activities,
- the valley of the Ljig river with valley terrains and fertile soil suitable for the farming and truck farming development,
- geo-thermal springs, suitable for the spa tourism development,
- Rajac as a mountain tourist center,
- significant building stone reserves.

Above mentioned, there is a series of limits which reduce the favorableness of the economic-geographic position as a development factor, but the effects of which are manifested averagely by the lowest or lower level of economic indicators in relation to the municipalities in the surroundings and on the territory of the District of Kolubara. These problems are reduced into the following:

- Depopulation and negative demographic structure,
- unsuitable economic structure, above all due to lag of the production activities, industry in the first place,

- inadequate valorization of tourist potentials,
- unsuitable road network (two thirds of the roads do not have hard surface road), unsuitable communal conditions in the settlements,
- low social standard level (undeveloped and weak access to public service buildings), which directed population towards more developed centers, first of all Belgrade, then Valjevo, Gornji Milanovac, Arandjelovac and Lazarevac.

Therefore, the municipality of Ljig possesses various natural resources, but anthropogenic factors are still unsuitable for its development.